

Vogelwaarnemingen in Provence en hun toetsing aan gegevens van Franse broedvogelatlas

J.J.C. Tanis

Tijdens de drie jaren dat ik nu in de Provence woon heb ik ruimschoots de gelegenheid gehad mij te oriënteren op de hier voorkomende vogels. Al spoedig werd ik, als lid van het CORP (Centre de Recherches Ornithologiques de Provence) ingeschakeld bij het onderzoek naar overwinterende vogels, waarvan de centrale organisatie berust bij de Société Ornithologique de France.

Het veldwerk hiervoor begon in het seizoen 1977/1978 en zelf werkte ik er intensief aan mee in de winters van 1978/1979 en 1979/1980. Men hoopte er nog één winterperiode (december tot half februari) mee door te gaan, waarna de gegevens zullen worden uitgewerkt voor de 'Atlas des Oiseaux en Hiver'. Die zal worden opgezet naar het voorbeeld van de 'Atlas des Oiseaux Nicheurs en France' uit 1976.

Toen men een beroep op mij deed om aan dit project mee te werken viel mij al spoedig op, dat het geen gemakkelijke opgave was om van een bepaalde regio een bij benadering volledige soortenlijst te verkrijgen. Daarvoor bestonden verschillende oorzaken. Weliswaar werkt men in Frankrijk met 'blokken' van 20x27 km², gebaseerd op de kaartbladen 1:50.000 van het Institut Géographique National (IGN), een 'vergroving' dus van ± 20 x t.o.v. de Nederlandse eenheden van 25 km², en zeer begrijpelijk gezien het feit dat Frankrijk ruwweg 15 x zo groot is als ons land, maar het aantal vogelwaarnemers is zeer veel kleiner dan in Nederland.

Weinig 'positieve' waarnemers

Niet alleen dat de bevolkingsdichtheid slechts ¼ is van die bij ons, maar het aantal vogelaars is naar verhouding nog veel minder: vooral in Zuid-Frankrijk loopt het merendeel der geïnteresseerden met geweren rond... Zo blijven er ten slotte maar zeer weinig 'positieve' waarnemers over. Ik realiseerde mij dat toen men mij vroeg niet minder dan drie blokken (= 54.000 ha) in mijn eentje, met slechts af en toe wat hulp van collega's, voor mijn rekening te nemen. Het behoeft geen betoog dat je dan over een tijdsbestek van 2½ maand slechts een uiterst globaal beeld van de voorkomende vogelsoorten kunt krijgen. Daarbij komt dat de terreinen in mijn omgeving soms uiterst onoverzichtelijk zijn.

Ik woon in een gedeelte van het departement Var, bestaande uit lage bergen en heuvels ten westen van de Franse Alpen, waarvan grote oppervlakten zijn bedekt met ondoordringbaar gemengd bos en uitgestrekte 'garrigues' waar ook al geen doorkomen aan is. Door de activiteiten van de jagers zijn de vogels bovendien bijzonder schuw en geven je weinig gelegenheid hen op je gemak te bekijken. Dat is een gewichtig punt, want in deze streek vindt men vrijwel uitsluitend zangvogels, die vaak moeilijk te determineren zijn. Ik prijs mij daarom ook nog gelukkig dat ik er in twee winterseizoenen in geslaagd ben nog ruim tachtig soorten voor de kaartbladen Salernes, Draguignan en Brignoles vast te stellen.

Aanvullingen

Deze ervaringen brachten mij ook op het idee in de jaren 1978-1980 de broedvogelbevolking onder de loep te nemen. Het wekte nauwelijks verbazing dat daaruit belangrijke aanvullingen op de 'atlas des nicheurs' resulteerden, want mijn Franse vrienden hadden mij al verteld dat men ook voor het broedvogelonderzoek in deze contreien nauwelijks verder gekomen was dan een aantal steekproeven.

Voor Salernes, Draguignan en Brignoles gaf de atlas respectievelijk aantallen van 61, 43 en 40 zekere en mogelijke broedvogels en met betrekkelijk weinig moeite kwam ik in drie broedseizoenen tot een resultaat van (vrijwel) zekere broedende soorten van: S. 91, D. 60 en B. 45, waaraan voor beide laatste regionen nog wel enkele tientallen waarschijnlijk broedende kunnen worden toegevoegd. Het verrassende was dat daarbij verscheidene soorten waren die zelfs tamelijk talrijk waren, gemakkelijk op te merken en, soms met enkele paren tegelijk, in mijn eigen tuin huisden. Dit alles betekent dat voor mijn onmiddellijke omgeving het aantal broedende soorten 50% hoger ligt dan in de atlas staat aangegeven.

Geen kritiek

Deze conclusie is niet bedoeld als kritiek op de Franse atlas, men heeft geroeid met de riemen die men had en bij de Société heeft men mij verzekerd dat de betrekkelijk snelle uitgave van de Franse publicatie tevens bedoeld was om de vogelwaarnemers te stimuleren aanvullende gegevens in te sturen voor een eventuele tweede editie. Geen slechte gedachte, want door mijn ervaring met inventarisatie weet ik dat de mensen na het verschijnen van een avifaunistisch overzicht sneller geneigd zijn hun eigen notities te raadplegen en daarna hun op- en aanmerkingen over geconstateerde hiaten in te sturen.

Voor wie de Franse atlas bezit en het departement Var wel eens bezoekt geef ik hier een lijstje van de broedvogels die in mijn omgeving voorkomen en niet in dit werk vermeld staan: (Havikarend, niet in 1980), Steenarend, Havik, Patrijs, Holenduif, Steenuil, (Nachtzwaluw, dubieus), IJsvogel, Oeverzwaluw, Boompieper, Witte Kwikstaart, Gele Kwik-

staart, Klapekster, Tapuit, Roodborsttapuit, Gekraagde Roodstaart, Cetti's Zanger, Zwartkop, Waaiersaartrietzanger, Tijftjaf, Vuurgoudhaantje, Zwarte Mees, Boomkruiper, Grijs Gors, Cirlgors, Kneu, Rotsmus, Ringmus, Wielewaal, Zwarte Kraai en Vlaamse Gaai.

Enkele opmerkingen

Ten slotte nog enkele opmerkingen ter vergelijking van de Nederlandse met de Franse atlas. Natuurlijk zijn de Nederlanders in het voordeel door de belangrijk grotere dichtheid aan waarnemers. De Nederlandse uitgave heeft een betere papierkwaliteit en ook betere illustraties (niet alleen door het papier, maar de afbeeldingen zijn minder statisch, meer karakteristiek). Ik heb enkele recensies over de Nederlandse atlas gelezen en hoef daaraan niet veel toe te voegen, behalve dat ik de aantalschattingen toch waardevol vind. Natuurlijk zitten die er soms naast en wij moeten dan ook de getallen niet te letterlijk nemen (nog afgezien van bij vele soorten optredende sterke fluctuaties), maar ze geven toch enig houvast en kunnen in een herdruk altijd herzien worden. Het belangrijkste vind ik dat wij attent gemaakt worden op soorten die het maar tot enkele tientallen of een paar honderd broedgevallen brengen. Dat kan wel degelijk van belang zijn voor beheersmaatregelen. In de Franse atlas moeten aantalschattingen uiteraard (op enkele uitzonderingen na) om eerder vermelde redenen ontbreken. Door de grootte van het land en het feit dat Frankrijk minder 'bird-minded' is wordt ook de tekst korter en zijn de kaartjes erg klein uitgevallen: twee in plaats van één soort per pagina. Toch heeft de 'atlas des nichesurs' ook enkele voordelen boven de Nederlandse. In elk kaartje staat in elk blok de naam van de plaats en de getalencode van de desbetreffende IGN-kaart en bovendien is achterin een vergroting van de totale kaart over twee pagina's afgedrukt. Aangezien de IGN-kaarten in alle 'trefplaatsen' gemakkelijk te krijgen zijn is het voor een belangstellende vrij eenvoudig uit te zoeken welke vogels er broeden in het gebied dat hem interessert. De Nederlandse militaire stafkaarten zijn heel wat moeilijker te bemachtigen en als men die bezit zou het nuttig geweest zijn als de Nederlandse verspreidingskaartjes de codes van die kaarten waren vermeld.

Voor nog meer duidelijkheid had men behalve wat rivierlopen en dergelijke ook enkele grote steden als houvast kunnen intekenen. Wie in de atlas nu bijvoorbeeld wil nagaan welke vogelsoorten op, laten we zeggen, Terschelling voorkomen heeft het niet moeilijk, omdat eilanden er in het geografische beeld van Nederland duidelijk uitspringen. Maar wie zegt: welke vogels broeden er in de omgeving van Esch, Ruinerwold, Murmerwoude, ik noem maar wat voorbeelden, moet vast en zeker detectivewerk verrichten en gaan passen en meten met een liniaal en een duidelijke atlas. Ik laat het hierbij, vooral ook omdat ik sinds

mijn vertrek uit Nederland niet meer volledig op de hoogte ben van wat over deze materie al eerder geschreven is. Zoals bekend zijn de Fransen al ijverig bezig met het werk aan de voorbereiding van een Europese vogelatlas op basis van kaarten van 50 x 50 km². Hun eerste zorg is nu echter de wintervogelatlas en, in tegenstelling met Nederland, laten ze de doortrekkers nog even rusten.

■ J.J.C. Tanis, 'Notre Ile', Le Frigouret, Villecroze, 83690 Salernes - Var, Frankrijk.

Marius Kolvoort exposeert

Wederom krijgen geïnteresseerden de gelegenheid kennis te maken met het werk van de vogelkenaar Marius Kolvoort. Van 21 februari tot 14 maart 1981 wordt zijn werk tentoongesteld in het Cultureel Centrum 'De Coehoorn', Coehoornstraat 11 te Arnhem, telefoon 085 - 425709. Geopend maandags t/m vrijdag van 10.00 uur tot 22.00 uur, zaterdags van 10.00 uur tot 17.00 uur, zondags gesloten. Wij willen elke vogelliefhebber ook deze expositie erg in de aandacht aanbevelen.

Exposities fototentoonstelling 'In de Groene Ruimte'

De unieke fototentoonstelling van het Nederlandse Fotografengilde (NFG) trekt verder door het land. Pas laat werd ons het lijstje bekend, zodat de tentoonstelling inmiddels in Tilburg is geweest (zie ook pagina 329 van ons vorige nummer).

12 febr. t/m 11 maart: Schouwburg Orpheus, Apeldoorn.

19 maart t/m 15 april: De Waag, Almelo.

25 april t/m 20 mei: Drents Museum, Assen.

28 mei t/m 20 juni: Stadhuis, Haarlem.

'Ja, natuurlijk'

De NCRV werd op 19 november 1980 de ANWB-onderscheiding toegekend voor haar programma 'Ja, natuurlijk', het informatieve spelprogramma dat er nu al in het vijfde seizoen in slaagt de natuur en de zorg om behoud van die natuur nader te brengen tot grote groepen van de bevolking. De NCRV reageerde geheel in de trant van haar programma 'Ja, natuurlijk' door het bij de onderscheiding behorende bedrag te verduubelen tot f 3000,- en te schenken aan het Vogelopvangcentrum 'De Horst' te Bergen N.H. In dit centrum, de levenstaak van de familie Dijkhuizen, worden jaarlijks zo'n 3000 vogels gebracht en verzorgd, zodat zij wanneer zij weer geheel opgeknapt zijn kunnen worden uitgezet op de daarvoor geschikte plaatsen. Het centrum ontvangt geen overheidssubsidie en moet bestaan van donaties. Het centrum heeft ook een bijzonder grote educatieve functie; jaarlijks krijgen ruim 600 bezoekers een inleiding over natuurbehoud en vogelbescherming. Vooral veel schoolkinderen worden hier met de natuur vertrouwd gemaakt.

Het adres van het Vogelopvangcentrum 'De Horst' is Nieuw-dijk 20, Bergen N.-H., 02208 - 5778.